

*„ha álmodol – s nem zsarnokod az álmod,
gondolkodol – becsülöd a valót,
ha a Sikert, Kudarcot bátran állod,
s úgy nézed őket, mint két rongy csalót,
ha ...”*

**Kedves Díjazottak,
kedves Családtagok, Munkatársak,
tisztelt Elnök Úr, Főtitkárhelyettes Asszony,
Alelnök Asszony és Alelnök Úr,
Hölgyeim és Uraim!**

Az első szavam a gratulációé – Önöknek, családjuknak, mentoraiknak és munkatársaiknak, sok esetben már tanítványaiknak is. Szívvel örülök sikerüknek.

Mégis hadd kezdjem kicsit messzebből. Sok szakma úgy adhat meglepetést művelőjének, hogy elég annak örülni, ami létrejött. Ilyen pl. a legtöbb mérnöki alkotás, amikor is jó látni az elkészült hidat vagy a megvalósult gépet, de ilyen lehet egy vállalat menedzselése is, ahol kézzelfoghatóak az eredmények. Vannak azonban olyan szakmák, amelyekre fokozottan igaz, hogy az eredményesség olyan visszajelzésekkel mérhető, amelyek könnyen érinthetik az emberi hiúságot is. Ez nem minősítés, inkább csak megállapítás. Nyilvánvalóan ilyen a színészet, amelyben a taps mutatja meg, sikerült-e átadni valamit a nézőnek. A taps felemel, szárnyakat ad, lendületbe hozhat. Ugyanakkor a siker torzíthat és vissza is húzhat. Ilyen egy kicsit a pedagógus pályája is, amelyen közvetlen visszajelzések érkehetnek a tanítványoktól. És ilyen a tudományos kutatás, ahol az előmenetelhez számoljuk a letöltéseket, gyűjtjük a hivatkozásokat, örülünk az érdemi méltatásoknak, és bosszankodunk az esetleges mellőzésen. Minden hivatkozás egy-egy „taps” az eredménynek, taps a mi munkánknak. Az, hogy a tudományos alkotás sok szempontból szubjektív értékelése mellett jelentős szerepet játszik benne – elsősorban a természettudományok területén – a hatás számszerűsítése, fontos lépés az átláthatóság irányába. Ugyanakkor kockázatot is hordoz magában. A mérések visszahatnak arra, amit mérünk, hatnak a tudomány művelésére.

Az idézett sorok Kipling *Ha* című verséből nem véletlenül nevesítik a „sikert és kudarcot”, e „két rongy csalót”, amelyeket meg kell tanulnunk elviselni. A vers egyetemista koromban ki volt tűzve az ágyam fölé, engedjék meg, hogy utolsó versszakát is idézzem Kosztolányi Dezső csodálatos fordításában:

*„ha szólsz a néphez s tisztesség a vérted,
királyokkal jársz, s józan az eszed,
ha ellenség, de jóbarát se sérthet,
s mindenki számol egy kicsit veled,
ha a komor perc hatvan pillanatja
egy távfutás neked s te futsz vígan,
tiéd a Föld és minden, ami rajta,
és – ami több – ember leszel, fiam.”*

Az a dolgunk, hogy kutatóként átverekedve magunkat sok sikeren és kudarcon, komolyan véve a kutatási feladatok minden percét, eljussunk ehhez a gondolkodásmódhoz, hogy valóban,

nagybetűvel „Emberek” legyünk. Sok olyan kutatóval találkoztam, akik olyanná tudtak válni, mint amiről Kipling ír, és sikeres életpályát tudnak, éreznek maguk mögött. Sajnos azonban nemcsak ilyen példákat láthatunk. Van, akit a sikerek torzítottak el, hiúvá, önteltté váltak, van, akit a kudarcok változtattak keserűvé, mindent kritizálóvá, és van, aki azt nem tudja elviselni, hogy korosodva az idő túllép rajta. Rajtunk múlik, milyenek leszünk, emberi arcunkat magunk alakítjuk. Rajtunk múlik, hogy azzal a sikerrel, amit tehetségünk és szorgalmunk révén elérünk, elégedett és harmonikus emberek leszünk-e, vagy nem.

Apám, aki szintén kutató volt, mondta nekem – nem tudom, tőle származik-e a mondás –, hogy kétféle hozzáállással lehet tudományt művelni: „Van, aki a dinamitot akarja feltalálni, és van, aki a dinamit feltalálója akar lenni.”

Szigorú mondat, érdemes elgondolkodni rajta, hogy saját magunkra melyik megállapítás igaz. Kik vagyunk mi, kutatók? Mi a munkánk mozgatórugója? Azt szoktuk mondani: a világ megismerése, válaszok keresése az előttünk álló égető kérdésekre, a bolygónk, a környezet, az emberiség nagy problémáinak a megoldása. Valóban ez motivál bennünket? Vagy inkább az egyéni siker? A hivatkozással begyűjtött „taps”, a karrierben való előrejutás? Ha őszintén magunkba nézünk, bizonyosan mindkettő. Ki ne örülne a sikernek? Kell a siker a motiváltsághoz is. És szerencsés helyzet az, hogy a tudományos eredmények elérése, a válaszok megelégedése általában együtt jár az egyéni sikerrel is. A kérdés inkább az, mi az aránya az egyéni ambíciónak és az igazság keresésének.

Több mint 35 éve – kandidátusi értekezésemre dolgozva és a beadást fontolgatva – tudományos vezetőm, Hegedűs István a következő eligazítást adta: „Laci, a tudomány művelése ugyanúgy kétféle, mint a takarítás: van, aki azt nézi, hogy megtelt-e a személtapát, van, aki azt, hogy tisztaság van-e.” (Anyám nevetett, azt mondta, hogy ez a takarításra nagyon igaz.) De igaz a tudományra is, és szerencsésen egészíti ki apám üzenetét. Sosem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az elsődleges cél a „tisztaság”, azaz a tudományos igazságok felismerése, és ennek eszköze a „lapát megtelése”, azaz a cikkek, előadások elkészítése. Még akkor is, ha tisztaság csak akkor lesz, ha a lapát is megtelik. A figyelmeztetés akkor nekem szólt: hiszen már tele volt a lapát, elegendő eredmény volt egy várhatóan sikeres védéshez, de érdemes volt még tovább dolgoznom, hogy a szoba valóban tiszta legyen.

Kedves Díjazottak! Az Akadémiai Ifjúsági Díjat a Magyar Tudományos Akadémia 50 éve alapította a kutatóhálózatban dolgozó fiatal kutatóknak. A tavalyi felhívás az első alkalommal a teljes magyar kutatói közösségnek szólt: pályázhattak intézeti, egyetemi, közgyűjteményi kutatók egyaránt. Büszkék vagyunk Önökre, hogy az MTA-nak ezt a nagy hagyományú díját elnyerték. Önök is büszkék lehetnek magukra. És büszkék lehetnek Önökre korábbi tudományos vezetőik, kollégáik, munkatársaik is.

Még sok évtizedes kutatói pálya áll Önök előtt. Biztosan lesznek további sikereik, remélem, hogy sok helyen tudnak még tisztaságot teremteni, de szinte biztos, hogy lesznek kudarcaik is. Ez a tudományos kutatás természetes velejárója. Azt kívánom, hogy sikereik adjanak Önöknek erőt, de esetleges kudarcaik se tántorítsák el Önöket, és se a siker, se a kudarc ne torzítsa el a személyiségüket. Remélem, hogy ebben családjuk és munkatársaik egyaránt segítik majd Önöket.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!